गोदावरीमहात्म

गोदावरीमहात्म्यम्,

पत्राणि १६

नं० ५४१८ – घ
श्रीसंहितायाम् गोदावरीमाहात्म्यम् (पुराण)
पत्राणि १६ (सम्पूर्णम्)
संवत १६४४

गो॰म॰
१

ॐ स्वस्ति प्रजाभ्यः ॐ नमः श्रीम
हात्रिपुरसुन्दर्यै नमः भैरवी चन्द्र
कोटेश्च महात्म्यं श्रुत्वापीनास्मि सुंद
र १ अधुना श्रोतुमिच्छामि गिरिं गोद
रमादितः २ गोदावरी महापुण्या
गौतमी च महेश्वरी यत्र प्रतिष्ठिता दे
वदेवं मदनुग्रहात् २ श्रीभैरवः
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पुण्यं गोदर
कं गिरिम् यत् श्रुत्वा मनुजो देवि

६१

मुच्येदघसहस्रकैः ३ पुरादेव ।
गिरौ रात्रौ गौतमो मामुनिसत्तमः तप
श्चचार सुमहत्तात्रृणो दुश्चरं त्रि
ये ४ निराहारो निरीतं च जितक्रो
धो जितेन्द्रियः जितश्रमो जिताल
स्यो मौनी निर्द्वन्द्वो वशः ५ एवं संत
प्यमानस्य विधिवद्दुश्चरं तपः ।
जितेन्द्रियस्य वर्षाणि जितान्तरस्य
वापुनः ६ गौतमस्य महादेवि ।

शरदामयुतं गतम् । एकदा तप्यमा
नस्य दारुणं दुश्चरं तपः ७ ब्रह्मर्षी ।
णां समाजो नूनं त्वाश्रमपदे तदा दे ।
वर्षयोपि तत्रासन्सिद्धा राजर्षयस्त
था ८ तस्युलस्याश्रमपदे ह्यानु
भूतस्य संमुद विरेते मुनयस्त
स्थितास्त[illegible]स्याश्रमे तदा ९ ह्याणु
भूतस्य पुरतो गोत्रमस्य वदानते को
पाविष्टं मनयोप्पतवनोत्रमेव ।

ति १० कृत्यां संजनयामास हर्गौरी

पो वर्णाश्रिद्धे ततस्या ऽद्भुतस्य दूरी

तस्यापि चाश्रमे ११ वयमभ्यागता

यस्मात् हृष्टामिमलयापि च संभा

विता न चानेन तद्दुर्मदेन दुरात्मना। १२

अनयेन मियं कृत्वा गौरूपा पतिरिष्टा

ति यस्य गीतस्य येचापि कृतविदाय

ते किल १३ अभ्यागतस्तमातेति

यस्यापि विमनीकृतः तस्मात्सर्वत्र

यत्नेन कृतश्चिदागतानातिथिम् २४ ।
पूजयेत यथाशक्त्यापि तैः प्रीतलवा
रिभिः फलैर्मूलैस्तथा शाकैः पुष्पा ।
लीन्यववैर्यवैः २५ पूजितः पूजये
श्चापि निदत्तेश्चावमानितः इति ।
कृत्वा मतिं देवि गोगुह्यात महादा ।
यत् २६ दैत्यैः शृंगैर्मत्ता दे विप्रोमी
त्यनयत्तेनदा विष्टरेणतदागात्रे
गोकृत्याप्रदादानतः २७ गोत्रमः

परमं क्रुद्धो ब्रह्मा स्वेण मनसा मति:
प्रहतं गोत्रमेनापि गौर्महता प्रापत।
स्मृवि: १८ गां दृष्ट्वा तु महतां तत्र ब्रा।
ह्मसिद्धर्षयस्तत: धिग्धिक कुर्वंत
वा अस्य मनु ब्रूयुर्मते स्वरि १९ दृ।
ष्ट्वा समुपस्थितं तत्र गोत्रमर्षिर्महता पा:
क्रर्षीन्विज्ञापयामास दंतं तम्मे मम।
हर्षय: २० श्रुत्वा मतेव वत्सस्य कृ
मनयस्तोयपूरेन स: उद्धुस्ते गोत्रमा।

गो॰म॰ देविज्ञमयाकिंभवेत्तव २१ येन।
१ त्वयागोव[illegible]च्छ्रुतोस्माकेहिपशुपतो
उपपातकिंवैतस्मात्त्वभविष्य[illegible]
संशयः २२ उपपातकिभिस्माकं।
नसंभाषणमीरितं तस्यदर्शनेना
सनेनाप्येकभोजनमेवव २३ वर्जनीयेनयत्नेनयतस्तत्रदृशोभवेत्
इतिप्रोक्तोयतोयमशास्त्रेषु।
मुनिभिः पुरा २४ तस्मात्वम ॥

नवासोपिनाहोदूरेवसामहे ३४

क्राग्रशश्वद्दूरंमुनयः परमेश्वरः २५

गैनमोपिमनीन्सर्वाननुयातामहे।

शरि उवाचचपुरादेविगायस्त्रिना।

नार्थमेवच २६ भगवतामममपुनः

गायश्चितविधिंपरम् ग्राज्ञापयस्व

कृपयामोचयस्वचपानकात् २७ इ

त्युक्तेवतंदेवेशिगौतममुनयस्त।

दा प्रोचुंपरमयातत्कृपयाशोय

नेमते २८ गोमूत्रेणपाचितेयावकम
न्नेत्रिदिवसंतनया एकांतमपिवाभो
ज्यंगायत्र्याष्टसहस्रकं जपनीयंचो
पवासेनत्रिमेकोहरेत्स्मृतिः २९ जा
गरस्यांतयाकार्यः कूष्मांडोहवनो
ततः पीत्वापुण्यपंचगव्यं शक्त्या
ब्राह्मणभोजनम् कृत्वागांचविधाने
नगोवध्यांसव्यनेनरः तद्विवृत्त
कृच्छ्रांस्यंव्रतमुक्तंमहर्षिभिः ३०

प्रायश्चित्तविधिंश्रुत्वापरमर्षिसमीरितं प्रारंभेगोव्रतमः
कर्तव्यं

मतिसमन्वितः ३२ कुर्वाणस्यैव

तेनत्रप्रायश्चित्तेसमन्वितः तेजसाद्भु र

भूतेनेयंमुनिनोभावितात्मनाम् ३३

निश्चालस्यमुनेस्तत्रगौतमस्यम हा

त्मनः गंगाप्रादुरभूच्चापिपुण्यदे त्यप

तस्याश्रमे ३४ गंगाप्रवाहस्तत्रैव

गोकर्णकस्यपृष्ठतः प्रस्तमाराश्रम

पदेमुनीनांतत्रपप्रपतौ ३५ स्पृष्ट

मात्रानुगंगांभः प्रवाहेनचगोस्तु ।

गो॰ म॰
६

6

सा उदतिष्ठत्सा — वृष्ठगोर्गंगाम् ।
समन्विता ३६ गौरीगंगानामहेशा
निवहुरूपे च भैरवे गौरीशरीरस्य म
ध्यात्तु जलेन व्यापतद्यतः ३७ तत ।
स्तीर्थमभवद्गंगेति प्रथितं भुवि
तत्स्माच्छाद्भवदेवि वाराहं गिरिमु ।
त्तमम् ३८ पुष्ट्रमद्देपयो वक्रे गंगा
जलसमन्वितम् ततस्तत्तीर्थं वा
रि वाराहे शिखरे परम् ३९ गौत ।

मीतिचविख्यातेमहापातकहंक
लौ यस्मिन्गिरौममतादेविगोत्रमे
नमहात्मना ७ कृत्यागोदारिना
शोङ्कोगोदरःसगिरिर्महान् य।
स्मिन्ग्रामेगोदराख्यःपर्वतःसंप्र।
तिष्ठितः ७१ सग्रामस्तूथितोह्यपि।
गोदराख्योमतेसुरिः गौर्वैविदा।
रितायत्रार्थितागंगाजलोद्दिता ७ २
सैवगोदावरीनामगंगापरमपाव

गो॰म॰ नी गोदावरीतथागंगागोत्नमी ।
७ विवियायत: ४३ गोदावरीवहूरूपे
वबाराहेतनस्तितिष्ठिता गोदावरीं
सिंहगतेजीवेगंगाचगोत्नमीम् ४४
स्नायन्पापविनिर्मुक्तोयातिब्रह्मस
नातनम् ॥ भैरवी ॥ वदमन्यमहा
देवजीवेसिंहमपाश्रिते निषिद्धा ।
तो॰८ किं[illegible]र्थयात्राविहितागोत्नमीक
थम् ४५ भैरव: ॥ शृणुदेवि

वक्ष्यामिब्रह्मस्तोत्रमुत्तमम् गुह्यं

परंरहस्यंचवदामितुरदुर्लभम् ४६

पुराबृहस्पतिर्देविसिंहराशिमुपा।

पागतः विश्वत्वाद्भयमाजह्रुर्भीता

देवावनाद्भयात् ४७ तीर्थानिचै।

वभीतानितीर्थानिदेवागिरसमुनौ सिं

गा जगदर्पाशानिभीतामेवचनिश्च

लम् ४८ देवतामनयःश्चैवसिद्ध

गंधर्वकिंनराः सरितस्सागरा।

गो॰म॰ ८

चैवभीतास्त्वाप्सरसोगणाः ४८॥ कत्रमिलिनास्त्वास्तस्यद्वारगता नसाः नायाज्ञानोत्सवेचापिनयद्गु प्रतिमाविताः ५० मुनीवांगिरसेजी वेसिंहाज्ञीनीनतेः सुताः भीनाउत्स वे[illegible]नास्तुयत्नाविवर्जिताः ५१ दे वावसद्वदेवेशिमघानेफाल्गुनी त्रिते जीवेपुनर्वसद्वसदेवाःपर मर्षिताः ५२ वक्रमनोत्सवेयात्रा

यज्ञेपरमयामुदा अतपेवचदैवा।
नैर्वैदचवल्लंषिवैपुरा ५३ यज्ञोनिषि
द्धोयाज्ञाचमनोसवविपिलवा।
भीतिश्रमेतेयत्कालेतत्कालेतु।
विवर्जयेत् ५४ अतपेवमद्यानेत
यत्नयांविवर्जनम् मुनावागिरसे
देविसिराषिमुपागते ५५ यत
स्तुमुनयस्तत्रगोनेंस्वनिवेशनम् य
ज्ञयाज्ञाविरहितास्त्रासेदुपरमाचिता : ५६

नो ३

त्रा ६

म ८

तस्माज्जीवे सिंहसंस्थे अयेँ गोदाव
रीं नदीम् तीर्थयात्रां महोत्तवहि
त्वायशोत्सवोत्सथा ५७ गौतमी ।
चैव गंगा च तथा गोदावरीं अयेत
सिंहजीवे महोत्तेयेयत्रयात्रामहो
त्सवम् ५८ यदा कुहूर्भीतिपु ।
क्तास्तद्वैव पत्र संशयः वर्जनीया ।
स्तेतोयज्ञालीर्थांतरगतिस्तथा म
होत्सवाश्च सिंहस्थे महोत्तेनेतु वृहस्प

तौ पूर्वफाल्गुन्याश्रितेन मनावे
गिरसेयत: ६० वक्तुमेहोत्सवेयाचे
यत्तेदेवाप्रहर्षिता: तीर्थान्तरेषु या
नोचतस्मा पत्तोत्सवादिकम् ६१ ।
कुर्वीतफल्गुनीऋत्तमाश्रितेन बृ
हस्पतौ सिंहजीवेमघोतेनयाया ।
म्नोवारीं नदीम् ६२ इतितेसर्वेमा ।
व्यातेकिमन्यछ्रोतुमिच्छसि ६३ ।

इतिश्री देवशिरोविषयोपजा ।

व१

गो·म·
२·
10

ततीर्थसंग्रहेसंहितायांगोदावरम
हात्म्यंनामपटलः भैरवी श्रुत्वागो
दरमहात्म्यंश्रीनाथत्रिजगदीश्वर श्र
फनाथोतुमिच्छामिगंगामहात्म्यमु
त्तमे १ गोमतीगोत्तमीयावगंगागो
दावरीति त्रिविधाजाह्नवीतत्रप्राची
नागौतमेनया २ आसामन्यतमा
पुण्याभिलिताचामहेश्वरी सिंह
संस्थेगुरुसम्पक फलदातुवि

का२

घोषत: ३ येस्नानाविधियागंगाते।
षोंगतिरीश्वर: याज्ञोविनापिवैदेव
स्नानागोदावरींनदीम् ४ श्रासामा।
न्यत्नमावापितेषांपुण्यफलंवद भै
रव: शृणुदेविप्रवक्ष्यामिगोदावर्या
फलंमहत् विधिनायेनसुस्नाना
फलदास्यान्महेश्वरी ६ श्रादौग।
त्वामहेशानिहरेत्पुरउत्तमे।
स्नात्वाचचंद्रतीर्थेवैततः श्रीप्र

२ तुल्यनंतं नागमाश्रयेत् तत्र स्नात्वाद

गो०म०
११

हरेश्रयेत ७ तत्रस्नात्वासंगमे पु
पुनःश्रायाद्वाराहेदेवमुत्तमे ८ को
टितीर्थेतत्रस्नात्वापुण्यपापप्रणा
शने तेत्रस्नात्वाततोयायात्सुनाग
यणस्थले ९ तत्रस्नात्वाव्रजेद्दवि
सोमसंगमंप्रियामस तत्रकुहेदे।
विशिवंरंगौत्तमीव्रति १० तत्रस्ना
त्वातर्पयित्वाश्राद्धंकृत्वावियान
तः ततोवराहमशिरोग्रामेगत्वा

स्नात्वाद

महेश्वरी ११ भवगंगा ब्रह्मगंगां

रुद्रदेवीं महेश्वरीम् अवगाह्य वि

धानेन हयमेधमवाप्नुयात् १२

स्नात्वा च पूजयेत् तत्र शिवं पंचमुखं

तथा ज्योतिष्टोमं वाजपेयं पुंडरी

कमवाप्नुयात् १३ पंचवक्त्रं तं महे

शानं निहन्ति पातकम् अ

स्मिन्जन्मनि वान्यत्र मनः कायें

संचितम् १४ तत्सर्वं नश्यते पाप

स्थ २

इ

गो॰म॰
१२

मितिमन्त्रेवदनने इतिश्रीपुष्क
देशोतीर्थयात्रा १७ ॥ ततोयाया
छूलमूलंमूलेस्नात्वापुनर्व्रजेत्
सुवर्णपाशेततः स्नात्वाश्रीवत्समै
रवीश्रयेत् १५ श्रीवत्सदेवेस्ना
त्वानुजनिकेश्रयेत् कुलवागीश्व
रीगंगाकाशिप्रायादतेद्विज: १६
तत्रस्नात्वाव्रजेदेविनायातेनीर्थ
मनमम ततस्समुद्रगंगानुहरा

ततोराध

गंगां ततो व्रजेत् १७ तीर्थं केदक
नागं तु स्नात्वा गोदावरीं व्रजेत् त
तो वै गोमतीयात्रां कृत्वा संगममा
श्रयेत् १८ श्राद्धं कृत्वा विधानेन त
तः पर्वतमाश्रयेत् देवं समर्च्य पि
त्वा तु पु[illegible] एवमाप्नोति यागजम् ।
पूर्वं यः कुरुते देवि भैरवं दे(?)त्र संभ ।
वा गोमतीतीर्थयात्रां वै ब्रह्मलो
के महीयते २० इति श्रीमध्यदेशे भै

गो·म· २३

13

रवविषये गोत्रमीतीर्थयात्रा ॥ ततो
व्रजेन्महेशानि हरनागंमहेश्वरी
तत्रस्नात्वाव्रजेदेविफल्याहेतत्र ।
चाश्रयेत् १ जलोडेपुष्करनेत्रेपू
र्वंगंगासमर्चयेत् स्नात्वागणेरे
गंगायांपुंखपालंसमाश्रयेत् २ त
त्रस्नात्वाव्रजेदेविपुराणमाख्यारणं
महत् ततःश्राह्वलकेतीर्थेस्ना
त्वाश्राणेशमाश्रयेत् ३ श्राणेशा

द्राश्रमं तस्य गोत्रमस्य महात्मनः
गोदरं गिरिमारुह्य शुद्ध बुद्धौ समा।
श्रयेत् ४ चंद्रगेहे ततः स्नात्वा गिरि
मारुह्य वै पुनः मरीचेराश्रमे पुण्य
नतोयात्राविधायच ५ चनोरेशे।
खपालेच स्नात्वा तत्र व्रजेत्ततः भा
नुमूले चंद्रगेते स्नानं कार्यं विधाना।
तः ६ श्रावजेच्छ ततो देवि पुण्यं वै मा
हकांगनम् तं स्नात्वा व्रजेद्देवि गंगा

त्रै १

गो॰म॰
२४

गोदावरींपुनः ७ गायत्रींचैवसावि
त्रींदृष्ट्वामच्येतकिल्बिषैः इत्युक्त्
वातुवैयात्रांगोदावर्यांमहेश्वरि ८
सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिब्रह्मस
नातनम् गोदावर्यांतदृष्ट्वाद्धंय:
करोतिनरोत्तमः ९ सक्तोसंगोल
मेदेविप्रातगोदानकेफलम् वि
धियागोत्रमेनात्रह्मानीतापरमा
नदी १० गायत्र्यापिचसावित्रीते।

नतत्रायुगपासिता प्रायश्चित्ते ।
गोवधस्य कृतमत्र मम तत्मना ११ ।
गौरूपस्थिता महादेवि गंगाजलपरि
प्लुता वाराहे धेनुपुच्छेन तु भैरवे म ।
ध्यमे वच १२ गोहरे च शिरो ज्ञेयो ।
तीर्थस्य वरवर्णिनि पादाभ्यां स्पृशति
पृथिवीं तेन कृत्वा यां महेश्वरि १३ म
च्छेद च सहस्रैस्तु कोटिजन्मभवैः
प्रियेः श्रेयं यात्रामकृत्वा यो गच्छेत् ।

त्रा ९

गं·गो·म·
२५ (२५)

गोदावरींनदीम् २४ दृष्ट्वायाज्ञाम
वेत्रस्यवन्यायाः स्मरतेयथा ग्रा
मामन्यतमोगत्वानस्नानफलदा
नतः २५ स्नायाद्गोदावरींगंगांस
र्वपापैः प्रमुच्यते अच्छिद्रार्थंतुती
र्थस्यगोंदद्यात्तुपयस्विनीम् २६
अथवाकाञ्चनमयींयवपिष्टमयी
मपि यवपिष्टपलाभ्यांतुगांकृ
त्वातुवराननै २७ सवत्सांचसमा

भ्यर्च्यैवसेत्तांपरिपाप्यच प्राणेंद
त्वापूजयेच्चगंधपुष्पानुलेपनैः १८
यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादि
कानिच शीघ्रमेनाशयवैगोदा
वरीनमोस्तुते १९ संसारज्वरनशा
हेगोदावर्यास्सरितटे गामिमांपूज
यिष्यामितीर्थेमाफल्यहेतवे २०य
त्कुत्रापिपयात्रायांजातेविस्मरणे।
मम विंद्वाविदमेवास्तुकामये।

गो॰म॰
२५ १२६

16

नोनमोस्तुते २१ गोदावर्यामहान
द्यालटेपुण्यप्रदे शुभे यात्रासाफ
ल्यहेत्वर्थं गोदास्वामिमहेश्वरी श्रि
वविष्णुस्वरूपस्त्वमाचार्यवरशोभ
नाम गामिमांकांचनयुतांप्रीत्य
मंगीकुरुष्वमे २२ गामिमांदानमि
दानं च्छामितीर्थसाफल्यकारि
णिं नारायणायात्मनःश्रेयइहलो
परत्रच २४ इतिमंत्रेणदेवश्रि

गोदत्वाद्ब्राह्मणायवै पुण्यमाप्नो
तिविकलंभूमिदानस्यसुंदरी २५
नारीवापुरुषोवापियात्राकृत्वावि
धानत: याग‍जंपुण्यमाप्नोतिगो।
दावर्यावगाहनात २६ महापात
कयुक्तोवायुक्तोवाह्युपपातकै:
स्नातोगोदावरीनीरेमुक्त:स्यात्स।
र्वकिल्बिषै: २७ कुरुक्षेत्राच्छतं।
गुणंगंगायां[?]सहस्रकं वाराणस्या

स्व ५८

दष्टागुणंगौत्नमीस्नानमीरितं २८
श्रद्दोद्दितस्यदीनायाः कारणंप
रमेस्मृतं कलावस्मिन्महाघोरेनृ
णांचंचलचेतसां २९ मन्त्रसि[illegible]
द्धिप्रदेशीघ्रंकल्यकल्मषनाश
नम् प्राप्तंकलियुगेहृष्टा[illegible]घोरे
चैवमनःस्वकम् ३० चंचलेसर्व
लोकानांधनदारांसथासुतान्
कुटुंबंगृहमेवापिशीघ्रंगोदाव

रीं श्रयेत् ३१ घोरे कलियुगे देवि
सर्वे वै पापबुद्धय: परदारपरद्रा
व्या: परनिंदात्मसंस्तुवा: ३२ प
रापकारिणो देवि परपहारिण:
तेषामुद्धरणायैव नदी गोदाव
स्मृता ३३ य: स्नातिविधिना देवि
गोदावर्यां नर: प्रिये सयाति लोके
यत्रगत्वा न शोचते ३४ गोदावरि
तायत्र देवि गोत्रमेन महात्मना

द्रव्या४

ब्रह्मणो

गो॰म॰
१७
१८
18

हृतागंगायतस्तेनगोदावर्यभिधास्मृ
ता ३५ गां दत्वाचहृतादेवैर्यस्मान्मे
चमहेश्वरि तस्माद्गोदावरीत्यस्या
नामख्यातंभुवस्तले ३६ गोर्थेत्र
प्राणत्र्स्ता पाज्जीवितागंगयाप्रिये
प्राणप्रालेतितामास्य यामस्यनत
य्रागतम् ३७ मरीचिनाचिरेयत्र
तप्तंचसमहत्तपः ऋषिभिर्वीक्ष्य।
याप्रोक्ताः संग्रामचिरमाभियः ३८

सोमस्त्वापि ॥ माचैवमिलितौ यत्र सं

दृश्य ततः प्रोक्तः पुराविद्भिः सोम :

सोमरसंज्ञकः ३८ मरीचेराश्रमे पु

ण्ये स्नातियोविधिवन्नरः ब्राह्मणः

सदनेयातियत्रगत्वानशोचते ३०

इतितेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहमिहा

त्वया गोदावर्याःप्रभावोयंसर्वपा

पापहाकलौ ४१ इत्येषपटलोगु

ह्योमहापातकहाकलौ ॥ ॥ ॥

गो॰म॰
१९

19

श्रुतञ्चपठितञ्चापिकोटिजन्माघ
नाशनः ५२ इतिश्रीसंहितायांदे
वर्षिरोविषयोपजाततीर्थसंग्रहेगो
दावरीमहात्म्यनामपटलश्त्यम् ।
शुभम् सं॰ १९५५ का॰ १८ शुभं

नं० ५४१८-घ
श्री संहितायां गोदावरी माहात्म्यम् (पुराणम्)
पत्राणि १-६ (सम्पूर्णम्)
संवत् १६४४